

BAHTİYAR VAHABZADE’NİN PUBLİSİSTİKASI

Bayram GÜNDOĞDU*

Özet

Türk dünyasının meşhur şairi Bahtiyar Vahabzade sanatının ana hattını oluşturan şiirlerinin yanında, konu ve sanat bakımından zengin, aktüel ve oldukça seviyeli olan siyasi ve sosyal sahalarda yazdığı yazılarıyla da dikkat çekmektedir. Publisistika, toplumun ilerlemesinde, büyük rol oynayan kamuoyunun oluşmasını, biçimlenmesini etkilemek için geniş imkânlara sahiptir. Bahtiyar Vahabzade Batı Avrupa, Rusya, Türkiye ve Azerbaycan’da oluşmuş publisistika geleneklerinin en belirgin ve güzel özelliklerinden etkilenerek çağdaş ve millî bir publisistika ortaya koymuştur.

Bahtiyar Vahabzade gazeteciliğin değişik alanlarında (siyasi, ahlaki-etik, analitik, sanat vb.) ve türlerde (mülakat, eleştiri, makale, fıkra, mektup vb.) değerli ve devrin güncel problemlerine değinen eserler ortaya koymuş, millî publisistika sanatını fikir, içerik, konu, dil ve üslup açısından çok daha zenginleştirmiştir.

Bahtiyar Vahabzade’nin gazetecilik sanatı kendisinde sanat ve bilimsel düşünceyi bir bütün olarak yansıtmış, bunun sonucunda okuyucu kitlesini daha güçlü şekilde etkilemiştir. Bahtiyar Vahabzade’nin gazeteciliği sanat yönünden de bir mükemmelliği sergilemektedir.

Anahtar kelimeler: Publisistika, sosyal fikir, edebî düşünce.

Publicity of Bahtiyar Vahabzade

Abstract

The famous poet of the Turkish world Bahtiyar Vahabzade is also well known for his articles which he wrote about politics and social areas, because publicity plays an important role in the process of affecting and developing nations to a wide extent. He was affected by some particular and significant parts of Western Europe, Russia, Turkey and Azerbaijan’s traditions and made up a modern and national publicity.

* Qafkaz Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Bakü.

In different parts of journalism, Bahtiyar Vahabzade has written on politics, morals, art, daily problems in the society and has enriched the art of national publicity in terms of content, subject, language, and manner.

Bahtiyar Vahabzade's journalism displays excellence in terms of art.

Key words: Publicism, social opinion, literary thought.

Giriş:

Publisistika hayatın bütün yönlerinde çağdaş güncel problemleri ilmî-mantiki delillere dayanarak canlı, açık, anlaşılır edebî vasıtalarla aksettiren sanat dalıdır. Bunun için, ister objektif gerçeklikteki, isterse de ilimde, sanatta hatta basında yansıtılmış çağdaş hayatın bütün yönlerini içine alır. Toplumı etkilemek, halkın fikirlerini kendi maksadına uygun tarzda şekillendirmek, siyasi ve sosyal kurumları faal şekilde etkileyerek onları daha da sağlamlaştırmak publisistikanın başlıca sosyal fonksiyonudur. Cemiyetteki ilerlemeye, sosyal ahlaki ideale uygun hareket eder ve onu öncü kabul eder. İnsanlar arası iletişimde çok faydalı bir olgu olan publisistika bu bakımdan gelecek nesiller için vazgeçilmez bir kaynaktır. Devrin sosyal hadiselerinin açık ve canlı manzarasıdır. Hayat hadiselerini yansıtmada, toplumu, milleti belirlenen hedefler doğrultusunda yönlendirmede hem akla, hem de hissi duygulara hitap eder. Onları göz önünde bulundurur.

Yukarıda değindiğimiz gibi toplumun gelişmesinde, fikirlerin oluşumunda publisistikanın büyük rolü vardır. Bu sanat dalının teorisyenlerinden Y. P. Prokorof sosyal yapıya etki yapacak fikirlerin önemini vurgulayarak: “Sosyal fikir, yani toplumun bakışına, cemiyetin menfaatine uygun olarak sosyal hayatın önemli olaylarının tüm yönleriyle anlaşılması, kavranılması ve değerlendirilmesini sağlayan fikir, genellikle nazari ve estetik şuurun gelişme seviyesiyle ilintilidir. Sosyal fikir çerçevesinde olayların anlaşılıp değerlendirilmesi, toplumun bu konuda sürekli hazırlığına, sosyal olayların açıklık ve çok yönlülüğüne, sürekli değişkenlik gösteren bu olaylara bütüncül yaklaşabilme ve geniş açıdan bakarak dikkatli değerlendirebilme gücüne bağlıdır.”¹

Publisistika tarihî gelişme safhalarında, taşıdığı fonksiyonlara bağlı olarak bölümlere ve safhalara ayrılmış, çeşitli tarzları, üslupları ve üslup özeklikleri belirlemiştir.

Kısaca açıkladığımız konu, mahiyet ve fonksiyonlarına göre publisistika oldukça güncel bir edebî sanat dalıdır. Bu yüzden de her devirde cemiyetin, milletin gelişmesine kayıtsız kalmayan siyasi ve sosyal sahada hizmet etmiş âlimler ve düşünürler bu sanatı kullanmış ve onun imkânlarından yararlanmışlardır. Bu fikir adamlarından biri de Azerbaycan'ın halk şairi, Türk dünyasının şirin dili Bahtiyar Vahabzade'dir.

Türk dünyasının büyük şairi Bahtiyar Vahabzade, sanatının ana hattını oluşturan şiirlerinin yanında, konu ve sanat bakımından zengin, aktüel ve oldukça seviyeli olan

¹ Yevgeni Pavloviç Prohorov. Publisistika vjzni obşestva, Moskvskovo, İzdatelstvo Moskova Üniversitesi, 1968, s. 46.

siyasi ve sosyal sahalarda yazdığı yazılarıyla da dikkat çekmektedir. Bu konulardaki eserlerini publisistika başlığı altında toparlayabiliriz. Vahabzade'nin publisistikası Azerbaycan bilim, edebiyat ve düşünce dünyasının şekillenmesinde ve gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Bahtiyar Vahabzade halkın içinden gelmiş vatanını ve milletini seven bir halk şairidir. Milletın derdini kendi derdi bilmiş, ülkesinin acısını kendi acısı gibi kalbinde hissetmiş, kısacası ülkesi ve milletinin sevinci ve dertlerini bütün varlığıyla yaşamış ve yaşamakta olan bir şairdir. Onu bazen “kulpazarında” bir amele, 20 Yanvar zamanı bir şehidin ana babası, çadır kentlerde yalınayak gezen bir yetim, bazen de vatanından zorla sürülmüş bir Karabağ kaçkını olarak görmekteyiz. Kendi deyişiyile “ben Vahabzade değilim milletimin diliyim” diyen Vahabzade milletın içindedir. Halkın derdini kendine dert bilen birinin publisistika dalında eserler vermesi çok doğaldır.

Şairin şiir sanatı şimdiye kadar belli derecede araştırılrsa da publisistikası derinlemesine araştırılmamış, neticede Bahtiyar Vahabzade publisistikasının öğrenilmesinde, araştırılmasında büyük bir boşluk oluşmuştur. Hâlbuki, Azerbaycan'ın bugünkü tarihi dönüm noktasında buna büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

Küçük çaplı bir makalede Bahtiyar Vahabzade publisistikasının ayrıntılı incelenmesinin zor olduğunu bilincindeyiz. O yüzden bu makalede publisistikanın genel bir değerlendirmesini ve Vahabzade'nin buradaki yerini ve önemini ele almaya çalıştık.

Bahtiyar Vahabzade Publisistikasının Tarihi, Edebî Kaynakları

Bahtiyar Vahabzade'nin publisistikasını ele aldığımızda ilk önce bunun tarihi, edebî kaynaklarını, beslendiği publisistik gelenekleri kısa şekilde de olsa hatırlamamız gerekir. Bu kaynakları sırasıyla Avrupa, Rusya, Türkiye ve Azerbaycan siyasi-sosyal ve edebî çevrelerinde gelişmiş olan publisistik gelenekler oluşturmaktadır. Bahtiyar Vahabzade Avrupa, Rusya, Türkiye ve Azerbaycan'da publisistika geleneklerinin en güzel yönlerini benimsemiş ve millî özellik taşıyan çağdaş bir publisistika ortaya koymuştur.

XVII-XVIII. asırlarda, İngiltere'de Jonatan Swift, Daniyel Defo, Henri Fildung; Fransa'da Volter, Beni Didro, Jan Jak Russo gibi önemli şahsiyetlerin publisistik eserleri devrin siyasi ve sosyal olaylarını büyük ölçüde etkilemiş, etkili bir toplumsal düşünce ortaya çıkarmıştır. XIX. yüzyılın birinci yarısında Almanya'da Lüdvig Börn, Henrik Heyne; XIX. yüzyılın ikinci yarısında ise Fransa'da Viktor Hügo, Emile Zola; XX. yüzyılda genellikle batıda Romen Rollan, Anri Barbüs, Henri Man, Thomas Man, Ceyms Oldriç gibi dünya çapında ünlü klasikler güçlü publisistik eserler vermişlerdir.

Rusyada A. S. Puşkin, F. M. Dostoyevski, L. N. Tolstoy, A. P. Çehov vb. klasiklerin edebî hayatlarında publisistika önemli bir yer tutmuştur. Onlar 19 -20. yy'da Rus publisistikasını önemli bir noktaya taşımışlardır.

Ülkemizde Tanzimat döneminde (1839-1876) cemiyet hayatının bütün sahalarında yenileşme hareketi başlamıştı. Tanzimat'ın özellikle ikinci döneminde, (1856-1876) Türkiye'de çağdaş anlamda basın, buna bağlı olarak publisistika ortaya çıktı. 19. yüzyılın ilk yarısında Ali Suavi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat ve Şemsettin

Sami'nin publisistik yazılarında devrin en aktüel, siyasi-sosyal, ekonomik, felsefi, ahlaki, etik, estetik vb. gibi problemlere yer verilir ve tahliller yapıldı. XIX. yy'ın sonu XX. yy'ın başlarında M. Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Rıza Tevfik vb. gibi başarılı yazarlar devrin dertlerini, problemlerini yansıtan publisistik eserleriyle Türkiye'de bu türün gelişmesine hız vermiş, onu zenginleştirmişlerdir. İşte Tanzimat'ın ikinci döneminden başlayarak XIX. yy'ın sonu XX. yy'ın ilk yarısında Türkiye ve Azerbaycan ilmi, edebî çevrelerinde yakın ilişkiler kurulmaya başlandı. Azerbaycan'da M. F. Ahundov, Kasımbey Zakir, Hasanbey Melikzade Zerdabî, Hüseyinzade Ali Bey, Ahmet Ağaoğlu, Hüseyin Cavid, C. Memmedguluzade gibi önemli şahsiyetler, şair ve yazarlar Azerbaycan halkının bütün dertlerini dile getiren, gelişme ve ilerlemenin yollarını gösteren publisistik eserler vermişlerdir.

Cumhuriyet döneminde Türkiye'nin sosyal, edebî, ilmi çevrelerindeki yenileşme hareketinin XIX. yy'ın ikinci yarısında ve XX. yy'ın başlarında Azerbaycan'ın edebî çevrelerine olan etkileri yadsınamaz. Azerbaycan publisistikasının tarihi XIX. yy'a kadar gitmektedir. Fuzuli'nin "Şikayetname"si publisistikanın en güzel örneklerinden biridir.

XIX. yy'ın ikinci yarısı ve XX. yy'ın başlarında İsmailbey Gutgaşanlı, Necefbey Vezirli, XX. yy'ın başlarında C. Cabbarlı, Ö. F. Numanzade, M. E. Sabir, A. Hakverdiyev, M. S. Ordubadi; Sovyet döneminde S. Vurgun, M. Müşfik, M. İbrahimov, M. Hüseyin, R. Rıza, S. Rahman, İ. Efendiyeve, B. Nebiyev, N. Babayev gibi büyük şair ve yazarlar ve Bahtiyar Vahabzade de güzel publisistik eserler vermişlerdir. Yazarların bu alandaki faaliyetleri Azerbaycan publisistikasının üslup ve sanat açısından ileri bir seviyeye taşıdı. Biz burada publisistika sahasında faaliyet gösteren yazar ve şairler üzerinde durarak, her şeyden önce şair olan B. Vahabzade'nin publisistik faaliyetinin rastlantı olmadığını, derin bir geçmişe sahip bir geleneğin devamı olduğunu anlatmaya çalıştık.

B. Vahabzade'nin publisistika dalındaki faaliyetinin tarihi geçen asrın 50'li yıllarında başlayarak günümüze kadar uzun bir yol kat etmiştir. Şairin sanat faaliyeti çok geniş ve zengindir. O büyük miktarda lirik-epik şiirlerin, tiyatro eserlerinin, hikâyelerin, monografik, ilmi ve ilmi-publisistik makalelerin yazarıdır. Toplumun geniş bir kesimine hitap eden bu çok yönlü sanat çalışmalarında publisistika önemli yer tutmaktadır.

Şair, gazeteciliğin değişik alanlarında (siyasi, ahlaki-etik, analitik, sanat vb.) ve türlerde (mülakat, eleştiri, makale, fıkra, mektup vb.) değerli ve devrin güncel problemlerine değinen eserler ortaya koymuş, millî publisistika sanatını fikir, içerik, konu, dil ve üslup açısından çok daha zenginleştirmiştir.

Yazarın publisistikasını diğerlerinden ayıran özelliklerden biri de orijinalliği, estetik güzelliği ve ilmi-fikrî bir bütün olarak kendinde yansıtması, canlandırması, okurlarının onda kendini bulmasıdır. 1976 yılında bilim adamı Bekir Nebiyev şairin makalelerini, publisist yazılarını kapsayan ilk kitabına yazdığı önsözde Bahtiyar Vahabzade publisistikasının bu özelliğine dikkat çekerek "... elimizdeki makalelerin her sayfasında analitik âlim fikri ile, zarif bir şairin kalp çırpıntıları duyulmakta

ve fikrin etkisini artırmaktadır”² diyor. B. Nebiyev sözlerine devam ederek fikrini şöyle toparlıyor: “*Bu publisistikanın başkalarından farkı, siyasi etkiyle bediiliği, başarıyla kendinde birleştirmesidir. Yeri geldikçe şiirlerinden, ayn zamanda kalem dostlarının şiirlerinden, tükenmez halk edebiyatı hazinesinden getirdiği örnekler şairin makalelerinin estetik seviyesini daha da yükseltir, eserlerine heyecanlı bir tesir verir.*”³

Bahtiyar Vahabzade publisistikasında bedii düşünce ve zevk ile, ilmi düşüncenin bir birini ahenkli şekilde tamamlaması ve bu birlikteliğin publisist yazının etki gücünü artırması şairin sanat faaliyetini araştıran uzmanlar tarafından defalarca ifade edilmiştir. Mesela: Azerbaycanlı bilim adamlarından N. Ceferov fikrini şöyle dile getiriyor: “*B. Vahabzade'nin tefekkürünün hem bedii, hem ilmi-felsefi, hem de publisistik düşüncesinin oluşmasında şüphesiz, çocukluk döneminden bu yana geçmiş olduğu “idrak mektebi”nin belli etkisi olmuş, o millî fikrin çeşitli sahalarını kendi seçeresinin imkânlarında ihtiva etmeye çalışmıştır.*”⁴

Bedii publisistika, (edebî tenkit yazıları) Bahtiyar Vahabzade publisistikasında çok önemli yer tutar. Bu, publisistikanın ayırt edici özelliğidir. İster kendinden önceki, isterse de içinde yaşadığı devrin edebiyat ve sanat problemleri yazarın fikir dünyasında orijinal şekilde dikkatle araştırılır ve orijinal fikirler ileri sürülerek tahliller yapılır. Burada edebî tenkit yazılarına, bedii publisistikanın bir dalı olarak bakmanın daha uygun olduğunu söylemek yerinde olur. 1944’de Fyodor Mihayloviç Dostoyevski bu fikre karşı çıkanlara itiraz ederek diyor ki: “*Yalnız her tenkitçi publisist olmalıdır; o anlamda ki her tenkitçinin vazîfesi kuvvetli ideale, bir kanaate sahip olmaktan ziyade, hem de kendi idealini yürütebilmelidir. Kendi idealini yürütebilme becerisi ise her bir publisistin esas görevidir.*”⁵

Bahtiyar Vahabzade publisist yazılarında, edebî tenkit makalelerinde de hem klasiklere, hem de içinde yaşadığı çağdaş devrin edebiyatçı ve sanatçılara karşı fikrini ifade etmiş, bu sanat adamlarının kendine has özelliklerini, açık ve canlı bir şekilde göstermiştir. Özellikle Türkiye’nin çağdaş ve klasik edebiyatçılarının sanat faaliyetine büyük sevgi ile baktığı bilinen bir gerçektir. Burada özellikle Necip Fazıl’ın üslup ve fikirlerine, Mehmet Akif’in fikirlerine ve ortaya koyduğu şiir tarzına münasebetini sık sık dile getirdiğini belirtmek gerekir.

Bahtiyar Vahabzade publisistikasının konuları oldukça geniş ve zengindir. Bu publisistika ve onun problemleri, dünyanın problemlerine hor bakmayan bir milliliye, felsefi lirizme, şiirsel ilhama dayanır ve yazarın kaleminde fikir süzgecinden geçer. Ele aldığı problemler, konular oldukça güncel bir öneme sahiptir. Kalemle tarihin geçmiş zamanlarına göz atarken bile, değindiği meseleler yaşadığı çağdaş devrin problemleriyle tam örtüşen konulardır.

² Nebiyev, Bekir, “Ön Söz”, Bahtiyar Vahabzade, Senetkar və Zaman, Bakı, Gençlik, 1976, s. 5.

³ Nebiyev, Bekir, a. y., s. 7.

⁴ Ceferov, Nizami, Bahtiyar Vahabzade, Bakı, “Azerbaycan”, 1996, s. 12.

⁵ Dostoyevskiy, F. M., Primeçanie, K statye N. Straxova “Vospominaniya ob Apollone Aleksandroviça Grigoryeva” Polnoye sobraniye soçineniy, T. 20, L., Nauka. Leningradskoye otdeleniye, 1980, s. 136.

Bahtiyar Vahabzade gençliğe büyük sevgi ve ümit ile bakıyor, onların başarılarını sevinçle karşılıyor, yaptıkları güzel şeyleri görüp hemen değerlendiriyor, bazı kusurlarına rast geldiğinde de üzülüyor, daha dikkatli davranmaları için onlara önemli tavsiyelerde bulunuyor, çözüm yolları gösteriyor.

Bahtiyar Vahabzade publisistik eserlerinde, edebî tenkit yazılarında edebiyatın problemlerini büyük bir ilmî hassasiyetle araştırıyor. Edebiyatın esas meselesi olarak, üslup, dil ve edebî sanata önemli yer veriyor. Kelime ve dili sanat ustalığının kesin olarak tayin edici ayarı olarak ortaya koyuyor: *“Bazı durumlarda şair Bahtiyar’la, âlim Bahtiyar’ın problemleri örtüşüyor. Bunlardan birini kaydetmekle yetiniyoruz. O da kelime ve dile bakışıdır ki B. Vahabzade’nin eserlerinde, monografilerinde, tenkidî ve publisistik makalelerinde de kendine has bir özelliğe sahiptir.”*⁶

Ünlü şairin sanat faaliyetinin diğer sahalarında olduğu gibi publisistikasında da vatan, vatanseverlik, millî varlık başlıca konudur. O, vatanın, vatan topraklarının, ana dilinin mukaddesliğini şiirlerinde ve publisistik yazılarında da açık, net ve içten bir dille terennüm ediyor. *“Vatan sevgisi”* adlı makalesinde bu sevgiyi şöyle tarif ediyor: *“Vatan sevgisi insani duyguların en âlisi, en yükseği ve en mukaddesidir. İnsan ait olduğu vatani sevmekle kendini, cemiyet karşısındaki görevini yerine getirmiş olur. Vatan ve halk duygularından mahrum olan şahıs bütün insani hislerden mahrumdur. Vatani seven insan hayatı sever, dünyayı sever. Çünkü o niçin yaşadığını, neyin namına çalıştığını bilir. Vatan sevgisi insana mukaddes bir gaye verir. Mukaddes gaye ise kalbe cesaret, kollara kuvvet, gözlere ışık verir.”*

Bahtiyar Vahabzade söz ve dile iki açıdan bakar: Onu bir yandan sanatkârlığın, diğer yandan ise milliliğin remzi olarak; vatanın, millî varlığın ayrılmaz parçası olarak görür. Onun publisistik faaliyetini araştırırken buna bir daha şahit oluyoruz.: *“B. Vahabzade vatan ve millet aşkını, ana dili sevgisini bir dağ gibi kalbinde taşımış ve bunu okurlarına vermeye çalışmıştır. Hak ve adalet yolunda karşısına çıkan bütün engellere rağmen yaptığı mücadeleden bir an bile vazgeçmemiştir.”*⁷

Bahtiyar Vahabzade, Sovyet rejiminin ağır baskıcı döneminde çeşitli vasıtalarla amansız baskılardan korunabilmek için satır altı anlamlarda bağımsızlık meselesini dile getirip, halkını bağımsızlık uğrunda mücadeleye çağırıyor; Ermeni tecavüzünü, azgın Ermeni milliyetçiliğini keskin bir dille, gerçekçi delillerle ortaya koyup mesnetsiz iddiada bulunan Ermenilerin bu iddialarının çürük ve temelsiz olduğunu ortaya koyuyor; bağımsızlığın şahsi menfaatlere tercih etmemeyi ve önemini şu sözleriyle dile getiriyordu: *“Yalnız bağımsızlığımız elimizden çıkmasın. Bağımsızlığımızı midemizin isteklerine kurban etmeyelim. Biz bağımsızlığımızı korusak, en kısa sürede her şeyin yoluna gireceğine inanıyorum.”*⁸

Bahtiyar Vahabzade’ye göre başımıza gelen belalardan kurtulmanın yolu Türk dünyasının birliğindedir. 21-22 Mart 1993’te Antalya’da yapılan *“Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İş Birliği Kurultayı”*nda Azerbaycanlı temsilciler adına söylediği son sözde şöyle diyordu: *“Şimdi yalnız Azerbaycan’da değil, dünyanın*

⁶ Seyidov, Yusif, Şairin Fikir Dünyası, Bakı, Bilik Cemiyeti, 1985, s. 5.

⁷ Gündoğdu, Bayram, *“Ön Söz”*, Vahabzade, Bahtiyar, Soru İşareti, İstanbul, 2002, s. 7.

⁸ Vahabzade, Bahtiyar, Zaman ve Men, Bakı, Azemeşr, 1999. s. 184.

birçok ülkesinde Türk kanı akıtılıyor. Bu kanın önünü ise yalnız bizim birliğimiz kesebilir.”⁹

Eğitim meselesine Azerbaycan’ın ve bütün Türk dünyasının mutlu geleceğinin en mühim şartı olarak bakıyor, yüksek seviyeli, millî şuura sahip aydınların yetiştirilmesini, çağdaş eğitim sisteminin uygulanmasının bu günün ve geleceğin talebi olarak görüyor. Bahtiyar Vahabzade, Sovyet dönemi kalıntısı olan Azerbaycan eğitim sistemindeki ezbercilik sistemini zararlı bir öğreti olarak niteleyerek hayatla iç içe olan, bugüne, yarına ayak uyduran bir öğretim sistemini savunur: “*Öğretmenler çocuklarımıza milli benliklerini idrak ettirmeli, onlara bağımsız düşünmeyi öğretmelidir.*”¹⁰ Bunun da devletin eğitime önem vermesiyle gerçekleşeceğine inanır. Diğer yandan üzerinde durduğu bir başka konu da eğitimin ana dilinde yapılmasıdır: “*Millî şuurun şekillenmesinde ve kişinin kendini kavramasında ana dilinde eğitimin önemini ispat etmeye gerek yoktur. Fertlerin yetiştirilmesinde eğitimin ana dilinde olmasının gerekliliği hakkında dünyanın büyük düşünür ve eğitimcileri ciltlerle kitap yazmışlardır.*”¹¹

Büyük şair zamanın siyasi, ekonomik, sosyal, ahlaki problemlerinin en ince teferruatına kadar iner, aynı zamanda çözüm yollarını gösterir. Onu da söyleyelim ki geçen asrın 80’li yıllarının sonları 90’lı yıllarının başlarında Vahabzade’nin publisist yönü daha kabarık şekilde belirmiştir. Bu yıllarda biz onun şahsında Azerbaycan’ın bıkmak nedir bilmeyen publisist-sosyal hizmet adamını görüyoruz. “*50-60’lı yıllarda şair Vahabzade, 70-80’li yıllarda filozof Vahabzade, ne kadar ünlü olduysa 80’li yılların sonu, 90’lı yılların başlarından itibaren toplum adamı, gazeteci Vahabzade de o kadar üne kavuşmuştur...*”¹² O, lirik şairden publisist, sosyal şairliğe kadar, mücadeleler, savaşlarla dolu çileli bir ömür yaşamıştır.

Felsefilik Bahtiyar Vahabzade’nin çok yönlü faaliyetinin kendine has özelliğidir. Felsefi lirizm, felsefi tefekkür, analitik düşünce tarzı, açık, canlı ifade ve ilmî gözlem Bahtiyar Vahabzade’nin sanat faaliyetinde armonik bir bütünlük oluşturmaktadır. “*B. Vahabzade’nin felsefesi onun şiirlerinden publisistikasına, içtimai siyasi faaliyetine geçiyor; genellikle bütün olarak kendini ifade etmesine felsefi bir ağırlık kazandırıyor...*”¹³

Bahtiyar Vahabzade publisistikası sanat bakımından da bir mükemmellik arz eder. O, Avrupa, Rusya, Türkiye ve Azerbaycan’ın çağdaş publisistik ananelerinden faydalanarak hem problematika, hem de sanat bakımından orijinal bir publisistika ortaya koymuştur. Başvurduğu her alanda kendine, özgürlüğüne uygun olarak yazılarını ilginç konu ve kompozisyonlarda, takdim ederek maksadına ulaşmıştır.

Bahtiyar Vahabzade publisistikasının dil ve üslup özellikleri de çok renklidir. Her edebî tarzın taşıdığı sosyal fonksiyonu göz önünde bulundurarak elverişli üsluplar seçmiş, halk deyimlerinden, manilerden, nükteli söz ve ifadelerden başarıyla

⁹ Vahabzade, Bahtiyar. Vatan, Millet, Anadili. Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 1999, s. 102.

¹⁰ Vahabzade, Bahtiyar, Zaman ve Men, Bakı, Azereşr, 1999, s. 143.

¹¹ Vahabzade, Bahtiyar. Vatan, Millet, Anadili. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı, 1999, s. 77.

¹² Cəfərov, Nizami, Bəhtiyar Vahabzadə, Bakı, “Azərbaycan”, 1996, s. 55.

¹³ Cəfərov, Nizami, a. y., s. 44

yararlanmış, bu da yazılarının açık, düzgün ifadeliliğini, cazibesini, yükseltmiştir. Genellikle, Bahtiyar Vahabzade publisistikası canlı ve düzgün ifadeliliği ile kendine has bir özelliğe sahiptir. Bunu “İller ve Neğmeler” makalesinde daha net görüyoruz: “Yılın sonunun aralık ayının son günleri olduğunu kim söyleyebilir? Yine bütün günlerin, ayların, yılların hacmi, sınırı ve değerinin bir olduğunu kim söyleyebilir? Bu soruları yüreği zengin, hisli Azerbaycan halkı şöyle cevaplandırmıştır:

Ezizim min aya deyer

Ğaşın min aya deyer

İl var, bir güne deymez

Gün var, min aya deyer.

Vaktini aylara ve yıllara göre ölçen insanın zaman kavramı üzerine anlayışını halk ne kadar güzel anlatmıştır. Ömür var; ilkbaharında kemale erer. Ömür var; kışında da henüz bir çocuk gibi yetişkinleşmemiştir. Ömür var; ilkbaharı gelmeden, kışı gelir. Ömür var; kışında da ilkbaharını yaşar. Öyle de yıl var; bütün güzelliği sefası ilkbaharında biter. Yıl da var; kendisi biter, sözü bitmez.”¹⁴

Bahtiyar Vahabzade publisistikası konu bakımından zengin ve geniş olup, mükemmel bir sanat örneğidir. Bu publisistika, uzun yıllar Sovyet rejiminin ağır baskısı altında yaşamasının, Azerbaycan’ın sosyal, siyasi, ahlaki, etik ve zengin maneviyatının bağımsızlık uğrunda mücadelelerinin, nihayet milli bağımsız devlet kuruculuğu tarihinin aynasıdır. Azerbaycan’ın parlak geleceğine giden yollara ışık tutmaktadır.

Bahtiyar Vahabzade publisistikası, bütün yüksek keyfiyetleri ile Azerbaycan’ın milli publisistikasında yeni bir merhale ortaya koymuştur.

¹⁴ Vahabzade, Bahtiyar, Senetkar ve Zaman, Bakı, Gençlik Neşriyyatı, 1976, s. 80.